

פ ר ו ט ו ק ו ל י מ ס י 4

מישיבת ועדת הכלכלה מיום ד', י"ב באדר תשל"ד
בשעה 09:15, (6.3.1974)

נ כ ח ו :

חברי הועדה:

- ש. תמיר - י ו " ר
א. אבטבי
פ. גרופר
מ. דרובלס
ה. זיידל
א. זילברנול
י. יודין
א. לבני
א. 'פה
נ. קצב
י. קרמרן

מ ו ז מ נ י ס :

- מ. זנבר - נגיד בנק ישראל
צ. זוסמן - מנהל מח' המחקר, בנק ישראל
א. שטיינברג - עוזר לנגיד
ת. פנחסוביץ - משרד המשפטים

יועץ כלכלי:

ד. לב

מזכיר הועדה:

פ. פלקסר

ר ש ס :

"חבר המתרגמים"

סדר היום: סקירת נגיד בנק ישראל על המצב במשק.

היו"ר ש. תמיר:

אני מקדם בברכה את נגיד בנק ישראל, מר זנבר, שנענה מיד

להזמנתנו ואת עוזריו - ד"ר זוסמן, מנהל מחלקת מחקר של בנק ישראל ומר אביגדור שטיינברג שהוא עוזר נגיד בנק ישראל.

לפני שאנחנו ניגשים לסקירה של הנגיד, 2-3 סידורים פרוצדורליים שלנו, ברשותך. אנחנו אתמול לא קיימנו את הישיבה עפ"י בקשת החברים מסיעת המערך, שהיתה להם אתמול רמת יעצות. הרכיב מפלגת העבודה בקשר להקמת הממשלה. מקובל בכנסת שבקשות כאלה נענות ללא היסוס ועשינו זאת ברצון ולכן הישיבה בנושא ההדריס תידחה ליום ג' הבא ואני מקווה שבה נתחיל ונסיים את הדיון לכאן או לכאן. אני קיבלתי הודעה, שבסוף הישיבה אני אקרא אותה, מקבוצה של תעשיינים בענף הסריגה - מברק בו יש להם בקשות מסוימות - אולם אני לא רוצה לבזבז את זמנו של הנגיד עכשיו ויש עוד פניה או שתיים ממוטדות אחרים שאני רוצה לדווח עליהם לחברי הועדה, גם זאת נעשה בסוף. יש גם עוד פניה של שר השיכון שגם אותה נדחה לסוף. הוא הדין בחוות דעת של היועץ המשפטי לממשלה, שאנחנו נבקש את נציגו הנכבדה לתת לנו בשאלת ההרכב של המועצה, גם בכך גדון בתום הדיון. אני גם רוצה להעלות את הנושא של "אגד" ו"דן", לאור העובדה שהתוצאות ב"אגד" נגד המיזוג וההשלכות וגם זאת אעשה בסוף הדיון ואם לחברים יהיו יוזמות נוספות, נעשה זאת אז.

ועכשיו לסקירתו של הנגיד.

אנחנו היזמנו את הנגיד לא רק בדרך שיגרה של ועדה שמתחילה את פעולתה ורוצה לשמוע את חוות דעתו של אחד האישים המרכזיים בתחום הכלכלה בארץ, אלא גם בהקשרים אקטואליים מיוחדים שהזמן גרמם ומאד אודה לך, אדוני הנגיד, אם תתייחס בין היתר ל-3 שאלות שמעסיקות את הציבור ומטבע הדברים את הועדה הזאת.

הנושא הראשון הוא נושא

ההתייקרויות וכיצד אתם רואים את הדבר מזווית ראייה שלכם כאנשים אשר חולשים או מעצבים את מדיניות המטבע שלנו. הנושא השני, כנושא, החברים ישאלו אחר כך שאלות אבל אני מדבר על נושאים: שאלת יכולתה של המטבע הישראלית לשמור על השער הנוכחי והשקפותיכם בנושא הזה. הנושא השלישי שהוא בלתי נמנע, זוהי המחלוקת המחריפה והולכת בינך והנהלת הבנק כפי שהיא באה לידי ביטוי בכמה וכמה התבטאויות לבין דברים ששמענו פה בשבוע שעבר משר המטח והתעשייה, שאני לא אחזור על הניסוח, אבל השר בר-לב אמר שדבריו של המנכ"ל בדבר אשראי מכוון בתקופה של קיצוץ סובסידיות, שהם בלתי מבוססים לחלוטין. אנחנו שמענו התקפה על העמדה שלכם גם מצד ראש התאחדות בעלף תעשייה מצד אחד והעמית שלו בסקטור ההסתדרותי מצד שני. כך שההשקפות שלכם עכשיו עומדות מול קואליציה הן בממשלה והן בעלי התעשייה ואותנו מעניין מה טוב לעם ישראל. היה באמת כדאי שנקבל את זווית הראייה שלכם כדי שהועדה תתייחס לנושא ותוכל לעצב לעצמה השקפה מאוזנת ומגובשת בנושא הזה.

א. לבני:

רק מינוח עברי: בעלי התעשייה מבקשים לא להיקרא בעלי התעשייה

אלא תעשיינים ולא רק בגלל מינוח עברי, הם כבר מזמן לא בעלי התעשייה, הם רק תעשיינים.

מ. זנבר, נגיד בנק ישראל:

קודם כל, אני רוצה לברך את היו"ר החדש ואת הועדה בהרכבה

החדש ואני מקווה ששיתוף הפעולה בין הועדה הזאת ובין בנק ישראל יהיה כמו בעבר ואני אשמח לעמוד לרשותכם מתי שתרצו ולתת סקירות

כלליות וניתוחי רקע לגבי המצב הכלכלי, בענינים ספציפיים הנוגעים לי שייכים לוועדת הכספים, אבל ניתוחי רקע - בעיקר בעיות מרכזיות כפי שהיו"ר הציג עכשיו - אני חושב שזה מחובתי לעשות. הנושאים שהצגת, על כל פנים השניים הראשונים, הם הנושאים המרכזיים של משק ישראל שגם אי אפשר לפטור אותם בהחלטה זו או אחרת, זה ענין של סידרת החלטות יום-יומיות וקביעת מדיניות יסודית לתקופה ארוכה.

אם אני ארצה לגלוש ישר לבעיות המרכזיות של המשק הייתי אומר שבמשק ישראל, משך כל השנים, הבעיות המרכזיות הן: בעית מאזן התשלומים ובעית האינפלציה. אלה הן שתי הבעיות המרכזיות שאנחנו משתדלים להתמודד אתם כדי להשיג מטרות חשובות כגון: צמיחה כלכלית מהירה, תעשייה מלאה, פיתוח המשק, פתרון בעיות סוציאליות, קליטת עליה, בטחון וכו'. אבל מבחינה כלכלית מעשית זה מתלכד בעיקר בתחום הזה של מאזן תשלומים ואינפלציה.

לפני המלחמה, ב-1973, שתי הבעיות הללו הבעיה הדומיננטית היתה בעית האינפלציה. היו תקופות כגון בסוף 1969-1970-1971, בעית מאזן התשלומים היתה הבעיה העיקרית, העדר מטבע חוץ ולכן אז נקבעה גם מדיניות של עיסקת החבילה.

לצערי הרב, אני חושב שב-1975, שוב בעית מאזן התשלומים תהיה דומיננטית והיא בעיה יותר קשה מבעית אינפלציה ואני אטביר במשך הזמן.

אם כן, כשאני אומר שב-1973 הבעיה הדומיננטית היתה האינפלציה, אני רוצה להוכיח זאת בכמה נתונים בסיסיים. מה זאת אומרת אינפלציה? אינפלציה בשפה יום-יומית היא עליית מחירים מהירה, אבל מבחינה כלכלית זה לא הביטוי היחיד לאינפלציה. ביטוי אחר, מאד מאד רציני של אינפלציה, כאשר בגלל הביקוש הגדול מאד במשק היבוא גדל, זאת אומרת אינפלציה יכולה להתבטא או בגידול עצום ומהיר מאד של היבוא או בעליית מחירים או בשניהם יחד. הגרוע הוא ששניהם מתרחשים בעת ובעונה אחת ועוד יותר ~~זלוע של~~ ששניהם מתרחשים בעת ובעונה אחת אלא הביטוי בחשבונות הלאומיים של זה הוא שהצריכה הפרטית גדלה ורמת החיים עולה כתוצאה מכל זה. אצלנו ב-1973 התרחשו כל שלושת התופעות האלה יחד וזה מה שחמור במיוחד.

המחירים עלו מספטמבר 72 עד ספטמבר 73 - זאת אומרת 12 חודשים לפני המלחמה - ב-22%, מחירים לצרכן, מדד המחירים לצרכן. אין לזה כל קשר לסובסידיות שהופחתו לאחר פרוץ המלחמה, המיסים שהוטלו לאחר המלחמה. כל זה היה לפני כן. 22% עליית מחירים זה מה שהיה בישראל בראשית שנות ה-50, מאז לא היה דבר כזה.

צריך לזכור שבאותם הזמנים מחירים עלו מאד מפני שלא עלו מטבע חוץ, בעית מאזן תשלומים היתה חמורה ולא היה יבוא - לכן היה הצנע, היתה הקצבה, לא היתה אספקה, לא היה מספיק היצע של טחורות ואין מספיק היצע של סחורות יש סיכוי שהמחירים עולים. אם כן, ב-73, בניגוד למה שהיה בראשית שנות ה-50, גם היה יבוא גדול וגדל וגם עלו המחירים. לכן זה חמור מאד. אני התבטאתי לא פעם שלדעתי שנת 73 מבחינה כלכלית היתה אולי השנה הגרועה ביותר מבחינת כלכלת ישראל, אחת השנים הגרועות ביותר מבחינה כלכלית.

אם כן, שני הדברים האלה ארעו והדבר השלישי, רמת החיים עלתה במידה שאין לה אח ורע בתולדות מדינת ישראל וכנראה גם במקומות אחרים בעולם. על כל פנים לי לא ידוע, אולי ביפן היתה שנה אחת או משהו כזה.

מה זה רמת חיים? במונחים כלכליים זה גידול ריאלי במחירים קבועים של הצריכה הפרטית לנפש.

המדד הזה שצריכה פרטית לנפש עלה בתשעת החודשים הראשונים של 1973 בהשוואה לתשעת החודשים המקבילים ב-1972, ב-10%. 10% גידול בצריכה פרטית לנפש. במדינת ישראל, בכל תולדותיה, הממוצע הוא 4%-4.5% של המדד הזה. המפנה לטובה בכלכלת ישראל בשנים האחרונות חל לאחר 1969, בשנים 1970-71, כתוצאה מעיסוק החבילה וכתוצאה מזה שבמסגרת עיסוק החבילה רמת החיים עלתה בחצי אחוז ב-1970, באחוז וחצי ב-1971, בערך ב-4.5-4 אחוזים ב-1972 וכתוצאה מכל זה צברנו רזרבות מטבע חוץ, הגענו לכך, למזלנו, שבעת פרוץ המלחמה קופת מטבע חוץ היתה במצב טוב מאד. לאחר מכן אפילו השתפר בגלל התרומות מיהדות העולם ועקב זה שנשק לא היינו צריכים לקנות במזומנים.

אם כן, שלושת התופעות הללו חלו ב-1973 כביטויים מובהקים של אינפלציה ולכן אני טוען ש-1973 היתה שנה לא נוחה.

יש כאלה שטוענים ולא בלי צדק שב-73

גם חלו עליות מחירים ניכרות בעולם, אבל לפי הניתוח שנעשה במחלקת המחקר של בנק ישראל התיקרות בעולם מסבירות מקסימום מחצית עליית המחירים אצלנו. עובדה היא גם שבמקומות האחרים, בארצות המערביות, המחירים עלו בין 7-8 ל-12 אחוזים. 12% באנגליה, שויצריה, איטליה. גם התיקרות הדלק לא התבטאה בנתונים של 1973, התיקרות של חומרי גלם בטיסיים כן התיקרה ב-1973: חיטה, סוכר, מספוא וזה כבר פחות או יותר נלקח בחשבון אם כי עיקר ההשפעה תהיה ב-1974. זה לגבי האינפלציה.

אנחנו מוכרחים לזכור זאת היטב כאשר

אנחנו רוצים לדבר על המדיניות הכלכלית שצריך לחכנן אותה ל-1974. אני לא הזכרתי זאת רק לשם סקירה היסטורית מה קרה ב-73, זה צריך להיות בסיס לחכנון המדיניות הכלכלית של 1974-75.

מבחינת מאזן התשלומים - אמרתי כבר

שהיבוא גדל מאד ב-73 אבל היצוא לא גדל מספיק ב-73. פה יש הרבה אי-הבנות ואני רוצה להקדיש לזה כמה משפטים. יש אי הבנות מפני שיש עליית מחירים גם בעולם וגם בדולרים ובעיקר ב-73 כאשר חל פיחות של הדולר ובאופן אוטומטי גם של לירה ישראלית. זה היה בערך עד יולי שפל, אחר כך התחיל לעלות וחל תיסוף מסויים, עכשיו יש עוד פיחות מסויים. שער הדולר במונחים של מרקים היה כך: בדצמבר 1970 3.22-3.20. אחר כך זה ירש עד באופן מתמיד והגיע ביולי 1973 ל-2.25 מרק לדולר - זאת אומרת ירידה של 30% במשך שנה וחצי בערך - מאז חלה עליה במחיר הדולר מ-2.25 עד, השיא היה בסוף ינואר 1974, הגיע עד 3 מרק לדולר. כעת ירד בחזרה ל-2.67-2.75 מרק לדולר. התנודות הללו חשובות לנו מפני שהן מבטאות בדיוק את הפיחות ואת התיסוף של הלירה הישראלית.

לא זה מה שרציתי להגיד, איך זה

מבחינת הלירה הישראלית, אלא כל הנתונים שלנו מבחינת יבוא ויצוא הם בדולרים. אז אם במקרה יוצא שחל פיחות בדולר לעומת המרק ואנחנו מוכרחים את הסחורה שלנו לגרמניה - איזו סחורה מסויימת ב-100 מרק, היה 100 מרק, נשאר 100 מרק, שלחנו תריסר מאותו בגד ובנתונים הללו זה מתבטא שגידול ביצוא ב-30% או ב-20% במונחים של דולרים. קשה להתרגל לזה, מפני שאצלנו דולר היה המדד הריאלי והקבוע.

היו"ר ש. תמיר:

לא שאלנו את שר המסחר והתעשייה כשהוא

היה אצלנו וסיפר לנו על גידול ביצוא

על איזון ביצוא, החזרת המצב לתקנו - לא שאלנו בהקשר הזה. אתה אומר שבתוך זה גלום הפער שאין כל אחריות עליו ולא השפעה. זה ענין עולמי.

מ. זנבר. נגיד בנק ישראל:
אני מציין זאת מפני שמסחר, בעדינות, שזה בסיס לאי הבנות. העובדה הזאת שכל אחד מאתנו חושב שדולר זה המדד הריאלי, וכך היה כל השנים ולא רק בישראל אלא בכל העולם המשתמש בטטיסטיקה כזאת. דולרים זה דבר מאד מאד לא קבוע בשנתיים האחרונות.

אם כן, היצוא גדל, למשל היצוא התעשייתי - מה שנקרא אחר שאיננו ימי או איננו אוירוף - גדל ב-1973 ב-20%, אבל כמותית הגידול לא היה יותר מאשר 4%-5%. זאת אומרת, מי שאומר שגדל 20% - נדמה לי שאפילו קצת יותר מ-20% - זה הרבה יותר גרוע ממה שאנחנו תיכננו וזה פשוט הצד השני של אותה המטבע שרמת החיים עלתה כל כך, אנחנו צרכנו את הכל ומספל מלא אי אפשר לשתות יותר מאשר נכנס לתוך הספל. אם צרכנו את זה כצריכה פרטית או צריכה ציבורית או השקעות, לא נשאר מטפיק ליצוא. אנחנו הוצגנו סוף כל סוף מדברים בנתונים כמותיים, לא כספיים. אנחנו מטובלים ליצר כמות מסוימת של סחורות, אז או שמשתמשים בזה בצורה א' או בצורה ב'.

אני הייתי רוצה להגיד מה שלדעתי הוא הקנה מידה הטוב ביותר כדי לבחון את ההתפתחויות במאזן התשלומים בשנה האחרונה או כל פעם, כיצד גדל הגרעון במאזן המסחרי - מסחרי זה בלי שרותים ובלי בטחון - כיצד הגרעון ללא אניות וללא יהלומים השתנה בשנה האחרונה בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד. 25% גדל היצוא התעשייתי האחר, אבל הגידול הכמותי הוא פחות מ-10%. מה שרלוונטי מאד זה הגרעון, זאת אומרת ההפרש בין יבוא ויצוא, וכאן יש השפעה על מאזן התשלומים.

ברביע הראשון של השנה - ינואר-מרץ 1973 - בהשוואה לתקופה מקבילה ב-1972, הגרעון גדל ב-34%. ברביע השני, אוחו גרעון. זאת אומרת יבוא יצוא בניכוי עסקי היהלומים - אנחנו מנכים מפני ששם סדרי הגודל עצומים - ובניכוי האניות והמטוסים מפני שזה מקרי, חודש אחד יש חודש אחד אין. ברביע השני הגיע הגידול ל-58%. ברביע השלישי ל-26%. זאת אומרת, בכל רביע של שנת 73 המצב הלך ונעשה גרוע יותר. בתקופת המלחמה המצב השתפר מפני שלא היה יבוא ולא היה יצוא - באוקטובר הכל היה משותק, בנובמבר חלו התפתחויות מסחריות, דצמבר זה התחיל לחזור לקדמותו. אם אנחנו לוקחים את אוקטובר-נובמבר-דצמבר יחד אז בהשוואה לשנה קודמת הגענו ל-74%, זאת אומרת כאילו שיפור לעומת המצב הקודם. בינואר המצב רע מאד - 130%. זאת אומרת, הגרעון בינואר בהשוואה לינואר 73 גדל ב-130%. זה חמור מאד מפני שהתוצאה של זה מוכרחה להיות שרזרבות מטבע חוץ שלנו ילכו ויפחתו.

המצב לא התבטא עוד ב-73 מבחינת הרזרבות שלנו, לא התבטא לרעה, מפני שאנחנו מודדים את הרזרבות שלנו בדולרים, כפי שאמרתי הכל מתנהל בדולר, וחל פיחות של הדולר ואנחנו שמרנו חלק ניכר מהרזרבות שלנו במרקים גרמניים. פירוש הדבר שאותם המרקים שהצלחנו לשמור אותם כמרקים רשומים ברזרבות בהרבה יותר דולרים. זה לא כל כך פשוט להגיע לזה וזאת אחריותנו הישירה ואנחנו ניהלנו - אני אישית - שיחות עם נגיד הבנק המרכזי של גרמניה, כמעט מספר חודשים, ועם חברי שעוסקים בזה - מי שאחראי אצלנו על ענייני מטבע חוץ זה משה מירב והוא כמעט כל חודש נימצא בגרמניה - לנו היה קשה מאד לשכנע את הגרמנים שאנחנו צריכים להחזיק את הרזרבות שלנו במרקים מפני שהם באותו זמן לא אישרו לאף אחד זר לבוא ולהשקיע כספים בגרמניה. אנחנו טענו שמקורות הכסף שלנו הם בגרמניה, אנחנו מקבלים פיצויים מגרמניה, אנחנו לא באים ועושים ספקולציה נגד המרק. הצלחנו לשכנע אותם והצלחנו לשמור חלק ניכר מהרזרבות שלנו במרקים וכתוצאה מזה שמרנו את הרזרבות שלנו בדולרים ברמה גבוהה. כאשר חל שינוי הפוך - זאת אומרת, מתיר המרק התחיל לרדת ומחיר הדולר לעלות - היה לנו קשה מאד לעשות תפנית חדה. אנחנו עשינו תפנית, לא חדה.

זאת אומרנו, חלק מהרזרבות שלנו הולך ויורד. אנחנו רוצים להגיע למצב - ואני חושב שאנחנו פחות או יותר כבר במצב כזה - שהרזרבות שלנו בדולרים ובמרקים יהיו שווים, נגיד שניהם 45%. קודם, כאשר המרק הלך והתחזק, חלק המרק ברזרבות שלנו היה גדול יותר וחלק הדולרים אפילו הגיע ל-20%. עכשיו כשהדולר מתחזק, הצלחנו להגדיל את חלקם של הדולרים ברזרבות.

אנחנו נכנסנו למלחמה במצב

של אינפלציה קשה ובכל זאת בזמן המלחמה, הרי המשק היה פחות או יותר סטטי. הנוקסובר, היו מפעלים שלא יכלו לשלם משכורת ב-4 לנוכח מצב מנפני שלא היה ביקוש למוצרים שלהם, לא יכלו לשלם מפני שלא היו עובדים או שהיו עובדים אבל לא הנכונים או לא בהרכב הנכון, היו עובדים ולא היה מנהל עבודה, היה מנהל עבודה ולא היו עובדים - כל האפשרויות הללו. אנחנו היינו צריכים לדאוג שהמשק יתחיל לפעול ולא ישותק, למרות הלחצים האינפלציוניים הגדולים שהיו לפני המלחמה החלטנו להזרים כסף למשק כדי שמפעלים לא יתמוטטו, גם בנק ישראל וגם ממשלת ישראל הזרמו כסף בצורות שונות. שוב, אני לא נכנס לפרטים מפני שזה לא חשוב, חשובים רק האפיקים העיקריים של הפעילות המשקית. אבל היה ברור שהזרמה זו צריכה להיעשות לזמן קצר כאשר לזמן ארוך צריך לספוג כסף מהציבור. לכן החליטה ממשלת ישראל, בצדק לדעתי, לספוג כסף מהציבור בצורות שונות. העלו מיסים בכמה צורות, עליית מחיר הדלק, הקטנת הסובסידיות, ממש הטלת מיסים, הטל יבוא, הטילו מלווה חובה, מלווה מרצון שזה לא כל כך חשוב מבחינה כמותית, זה הרבה יותר פעילות של גורמים שונים, מה שחשוב שאני מדבר מרצון שנמכרו ניירות ערך צמודים בשוק, בבורסה, ואנשים קנו מרצונם באמת בסכומים גדולים מאד. בנובמבר ב-350 מיליון לירות, בדצמבר - 570 מיליון לירות, בינואר - 785 מיליון לירות. למשל בחודש אחד, ינואר, נמכרו ניירות ערך צמודים בסכום העולה על כל החתימות על מלווה מרצון. הגבייה בפועל הייתה לא יותר מ-170, אולי עכשיו עוד 60-70 מיליון לירות. ההתחייבויות הן 700 ומשהו, אבל נייר ערך צמוד נמכר בחודש אחד, כמעט 800 מיליון לירות. חשוב שבכל הדרכים ספגו כסף מהציבור וזה טוב, זאת אומרת לזמן קצר אפשר להזרים כסף באמצעות בנק ישראל, לזמן ארוך צריך לספוג כסף באמצעות הממשלה והיא עשתה זאת. זאת הייתה הגישה הבסיסית למדיניות הכלכלית ואני חושב שהיא נכונה.

השאלה פה היא המידה, האם זה

מספיק וכו' והשאלה כיצד משתמשים אחר כך בכספים הללו. אבל פחות או יותר זה מה שקרה וזה חיובי. אם רוצים לדעת אם המידה הספיקה, צריך לראות סטטיסטיקות: מה התרחש בפברואר, מה יהיה באפריל ואם אנחנו מתחילים לחזור לנתונים מדאיגים כאלה במאזן המסחרי או עליות מחירים ניכרות שאינן נגרמות ישירות ע"י הפחתת הסובסידיה או העלאת מיסים, אז זה טוב צריך להדאיג וזה יגיד שהמידה איננה מספקת. צריך להיות ער לדברים האלה וצריך לבצע מדיניות כלכלית מאד מאד גמישה בשנה הבאה בגלל הסיבה הזאת ובגלל דברים שאני אומר.

יש עוד שתי סיבות חשובות

ביותר: האחת, עניין המלחמה, מימון המלחמה. מה זה מחיר המלחמה? מחיר המלחמה מתבטא בשלושה תחומים: שני תחומים ריאליים ותחום אחד לא ריאלי אבל הוא מאד מאד חשוב, הוא פנימי. ריאלי אני מתכוון יותר עניינים חיצוניים וסדרי הגודל הבסיסיים במשק. בזמן מלחמה התוצר הלאומי לא גדל ולא יכול לגדול כפי שהיה צריך לגדול אלמלא המלחמה, כח אדם מגוייס, ציוד מגוייס ומייצרים פחות, מייצרים שרותי בטחון שזה לא נמדד בתוצר הלאומי אלא רק לפי המשכורת שמשלמים לחיילים. על כל פנים, מייצרים פחות. אם מייצרים פחות אז התוצר הלאומי גדל פחות וזה הפסד אמיתי ריאלי כתוצאה מניהול מלחמה. זה קרה לנו בערך אולי בסדר גודל של 2 מיליארד לירות ב-73, בשלושת החודשים הללו, זה קורה לנו שום יום, גם היום, אינני יודע בכמה

זה יתבטא עד סוף השנה, אבל זה הפסד ריאלי. הפסד ריאלי שני הוא שציוד ונכסים הושחתו-הושמדו וצריך לחדש אותם. אני מתכוון גם לתחמוש, גם לטנק וגם למטוס. לא רק שצריך לחדש זאת אלא צריך לקנות ציוד נוסף כדי להגיע לרמה שיש לאויבים ובאיכות שיש לאויבים - המילה איכות אולי עוד יותר חשובה מבחינה כספית - וזה סכומים ענקיים. למזלנו ממשלת ארה"ב החליטה להעניק לנו מענק של מיליארד וחצי דולר, אנחנו לא קיבלנו בפועל, הם הטמיכו את הנשיא לפועל אנחנו עוד לא משלמים עבור הסחורות שהגיעו, אבל עוד לא אמרו לנו ממש שזה בחינם - אנחנו מקווים שיהיה כך - והחליטו לתת לנו 700 מיליון דולר הלוואה ועוד 300 רגיל, זאת אומרת מיליארד דולר הלוואה - אנחנו לא יודעים את תנאי ההלוואה, מקווים שלתקופה ארוכה ובריבית נמוכה - אבל אפילו כן נצטרך לשלם, להחזיר והרכש הצפוי כנראה יהיה בסכום גדול יותר ממה שהם החליטו לטייע במימוןנו ואת התוספת גם כן נצטרך לממן. יש לנו גם חובות עבור הרכש הבטחוני בעבר, החובות שלנו היום מעל ל-5 מיליארד דולר וזה סכום גדול. בתחום זה היה לנו מזל, המחירים עולים בכל העולם והחוב הריאלי הזה שהוא תמיד היה בדולרים קטן יותר. אין למדוד אותו במונחים של יצוא ישראל, במונחים ריאליים הוא קטן אבל הוא כל כך גדול שגם אחרי שפחת הוא עדיין עצום.

אם כן, נטל מלחמה זה גם לשלם יבוא הנכסים האלה שהלכו לאיבוד וצריך לרכוש אותם, אבל אני טוען שעבור הנכסים האלה אפשר לשלם במשך השנים, כמו עבור פיתוח הקמת מפעל לוקחים הלוואה ואפשר לשלם במשך הזמן, לא צריכים מיד. אבל תוצר שלא יצרנו הפסדנו מיד וצריך לשלם עבורו מיד, בגלל שזה איננו צריך להתרגל לחיות ברמת חיים כזאת שזה איננו פלוס המחיר השלישי - אם צריך **מתוצר** הקטן יותר לקחת אחוז גדול יותר למימון השוטף של הבטחון - מימון שוטף אני מתכוון בלי הרכש, גם את זה צריך לממן היום ולא מחר. איך תממן את זה? בדרך אחת ויחידה: ע"י הורדת רמת החיים. זאת אומרת, אם מהתוצר הקטן יותר אנחנו נפנה פחות לרמת חיים ישאר לנו יותר ליצוא ולהשקעות ולבטחון וזו הנוסחה היחידה האפשרית עם איזה תיקון שאני אוסיף מיד, אחרת אי אפשר לממן זאת, אחרת בעיות הללו של מאזן התשלומים תלכנה ותחרפנה ותתפתחנה כפי שהתפתחו ב-73, כל פעם יותר גרוע. מוכרחים לעצור זאת כי אחרת לא יהיו לנו רזרבות ואם לא יהיו לנו רזרבות אנחנו יכולים להביא לזה שמפעל טוב ביותר, מפעל מצויין, מנהל המפעל מצויין, הולך לבנק ורוצה ללכת לפדות את הציוד שהגיע מחו"ל והבנק אומר שאין לו מטבע חוץ ואי אפשר לפדות את חומר הגלם או את הציוד והמפעל יהיה משותק, לא בגלל זה שהוא אשם אלא בגלל זה שאין מטבע חוץ ועוד כל מיני תוצאות אחרות חמורות. לכן זה דבר בסיסי, הרבה יותר בסיסי מאשר אינפלציה.

סכנה של אינפלציה היא שהיא תביא להעדר מטבע חוץ, אבל העדר מטבע חוץ יביא לאבטלה ולעוד דברים חמורים אחרים של חופעות שהיו בראשית שנות ה-50 שאי אפשר לקנות את המזון הבסיסי, את הנשק הבסיסי, את הציוד הבסיסי.

הדרך היחידה, אם כן, להוריד את רמת החיים והחשבונות הכלכליים שעשינו במתלקת המחקר שלנו אומרים שאם נרד לרמת חיים של 72 - וב-72 לא חיינו כל כך רע - אנחנו נוכל לכלכל את עניינינו, יהיה מספיק לצרכי הביקוש הבטחוני, לצרכי היצוא שימשיך להתקדם, יהיה פחות או יותר גם להשקעות - לא לכל השקעה אבל להשקעות תעשיתיות, חקלאיות, השקעות בשיכונים, לא לבניה בכלל, פחות השקעות מהשנה שעברה, אבל לדברים העיקריים יהיו מספיק מקורות ריאליים במשק.

למה אנחנו אומרים לא להוריד את רמת החיים יותר ולהפנות יותר להשקעות? אם נוריד את רמת החיים יותר, תהיה סכנה שהביקוש יהיה קטן יותר במשק וזה יצור אבטלה. זאת אומרת, אסור לעשות יותר מדי ואסור לעשות פחות מדי. זה גם כן עניין לגמישות. אנחנו חושבים ששנת 72 זה מצב סביר. צריכים לעשות מאד גמישים ולדעת

מה מתרחש כל חודש-חודשיים, מה עומד להתרחש, כדי לשנות בעוד מועד את המדיניות הכלכלית. יכול להיות שיתבטא יותר מדי וצריכים להזרים כסף ואני אסביר עוד מעט איך בנק ישראל השבוע מזרים כסף. אסור שיהיה יותר מדי, אסור שיהיה פחות מדי, צריך לחוש את המספרים, ללמוד את המספרים, לא של לפני שנה-חצי שנה אלא של אתמול ושל היום ושל מחר. לכן הנתונים הטובים ביותר בשביל זה, נתונים של אמצעי תשלום שיש בידי בנק ישראל, מפני שיש מאזן יומי, אלה הם הנתונים המעניינים ביותר שיש, לא נתונים של לפני מספר חודשים.

אני רוצה להגיד גם כמותית מה

פירוש הוכר. הואיל ואמרתי שרמת החיים עלתה בתשעת החודשים הראשונים של 73 בהשוואה לתקופה הקודמת ב-10%, פירוש הדבר הורדת רמת חיים ב-10% לעומת מה שהיה לפני המלחמה, אבל מאוקטובר עד דצמבר רמת החיים שלנו ירדה ביותר מ-10%, אז אם לוקחים את כל שנת 73, כמפיקה לנו ירידה ברמת חיים של 7%-6%. יש פה כל מיני בלבולים בפרסומים, גם כשמצטטים אותי, פעם אומרים שאמרתי 6 פעם 10 - זה אותו דבר, רק פעם מתייחסים לתשעת החודשים ופעם ל-12 החודשים.

אני חושב שמעשית חשוב מה שהיה

על המלחמה, זאת אומרת צריך לרדת מרמת חיים הזאת והיא רמת חיים טובירה בהחלט לאל אזור. אמרתי שזו הדרך היחידה כמעט - למה כמעט? יש עוד דרך אחת מאד מאד חשובה. אם אנחנו נגדיל את התוצר הלאומי יהיה לנו יותר קל. אם צריכים ברמת חיים לרדת ב-10%, וזה בערך 2.5 מיליארד לירות, הלוואי שנצליח להגדיל את התוצר הלאומי ב-2.5 מיליארד וזה לא נצטרך להוריד רמת חיים בכלל. זאת אומרת, אם אנחנו לרגע אחד היינו מסוגלים להיות נבונים, כולנו יחד, ולעשות התקפה רבתי על העלאת פריזון היצור, על הגדלת התפוקה, הגדלת התוצר - אז במקביל לזה יכולנו להקטין פחות רמת החיים, זה ממש מתבקש היום. מה קרה בזמן המלחמה - גייסו, בממוצע - ואני לא אומר אוקטובר בדיוק, נובמבר אפילו - היו 80% מהעובדים במפעלים ויצאו 90% מהתוצרת. זה גידול בפריזון. אני יכול להגיד מה קרה בבנק ישראל - בהתחלה היו כ-30% מגוייטים, אחר כך 15% מגוייטים, אנחנו עשינו הכל שהיה נחוץ לעבודה שוטפת של הבנק, המחקר סבל - גם מנהל מחלקת המחקר היה מגוייט ושם רובם צעירים - ושם לא עבדו, אבל זה לא אסון כי לא צריך להוציא חוצרת מיידית, מה שהיה חשוב מיידית לעשות כמו הנתונים שאני ציטטתי זה הם עשו, התארגנו אחרת, עבדו בעבודה אחרת והמזכירות ספרו כסף, מפני שזה צריך.

צריך לרכז את המאמצים בענין זה

וצריכה להיות פניה דרמטית אל הציבור וצריך להראות דוגמא בענין זה.

נושא שני שמחייב אותנו לגמישות

רבה ולעירנות רבה, זה התפתחות חשובה מאד בעולם הכלכלי התחצוני - כל מה שקשור בנפט ונגרם עקב המהפיכה בנפט. אני הרציתי על הנושא הזה בועדה הזאת לפני חודש-חודשיים - זאת היתה הישיבה האחרונה של ועדת הכלכלה - ואני יכול לחזור בכמה מילים.

הבעיה היא לא זאת מה שכל אחד

חשב עד עכשיו שאין מספיק נפט. מה שקרה הוא, התברר שלא שחסר נפט אלא תוך כדי זה הצליחו להעלות את המחיר מ-2-3 דולר, המחיר היום הרגיל הוא בסביבות 8.50 דולר לחבית. זה המחיר הרגיל, לא מחיר שאנחנו יכולים לקנות בו, זה לא מחיר בשבילנו, זה מחיר שהחברות הגדולות מוכרות ממקורות שהם מפיקים את הנפט, ארצות ערב בעיקר, לא רק ארצות ערב יש להם הנפט, זה הנפט שלהם, יש להם זכיון, הם מפיקים, משלמים למדינות תמלוגים ומיסים, יש הוצאות הפקה שזה אפסי ואחרי כך הן מוכרות והמדינות הללו אומרות לא למכור לפורטוגל, לא למכור לישראל, לא למכור לארה"ב וכו' וזה המסחר שמבחינה ערבית הוא כשר. מדינות אופק קבעו מחיר בסיסי לצרכי חישוב התמלוגים והמיסים והם

רוצים לקבל 7 דולר ולזה מוסיפות החברות את ההוצאות וזה מגיע בערך ל-8.50 דולר. יש נפט אחר שהוא בבעלותן של המדינות הללו, לא של החברות, למשל כוויט שעכשיו היה בעתונים שאת הנפט שלה - כמויות לא גדולות - מוכרות לא דרך החברות אלא ישירות ולזה יש מחיר אחר, מוכרים במכרזים. המכרז שהם הוציאו לפני שבוע-שבועיים, המחירים שהציעו להם היה 9 דולר והם לא הסכימו למכור, כנראה הם ביקשו עכשיו 12 דולר ואז אפשר לקנות אצלם כמה שאתה רוצה היום, זה מחיר של השוק החופשי, אבל לנו קשה לקנות מכונית ומצבנו שונה.

היום המחיר, בשביל המסחר

הגדול, היה כ-8.50 דולר-8 דולר, המסחר החופשי הוא בערך 12 דולר 11.50 דולר. לנו יש קשיים לקנות במחירים כאלה, אנחנו שילמנו 17 דולר עבור חבית.

מה ההשלכה של כל זה עלינו

בחזרה דרך העולם? למדינות אופק היו הכנסות בשנה שעברה, ב-73, ממכירת דלק - 22.5 מיליארד דולר. ב-74, לפי המחיר של 7 דולר לחבית - ואני הסברתי מדוע ה-7 דולר - ההכנסות שלהן תגענה ל-75 מיליארד דולר. זה סכום עצום.

למדינות ערב יש סכום ענק,

אבל מה שחשוב לישראל מבחינה כלכלית מה יקרה במדינות המערביות. יש לי דוגמא פה, מערב אירופה, ההוצאות שלהם ב-73 לנפט היו 19 מיליארד דולר, ב-74 יהיו 47 מיליארד דולר, לפי 8.3 דולר לחבית. לפי 10 דולר לחבית - 57. אבל מספיק רק לפי 8.3 דולר. תוספת של איזו 28 מיליארד דולר, זה סכום עתק והם לא יכולים לשלם זאת. איך הם יכולים לנסות לשלם? הם קודם כל החליטו להקפיא את הגידול בתוצר הלאומי שלהם, שיהיה פחות ביקוש לכל דבר - גם לדלק, גם לדברים אחרים - הם יוצרים אבטלה קטנה כדי שיוכלו לשמור על הרזרבות שלהם במטבע חוץ, כדי למנוע משבר גדול בעוד שנה-שנתיים. פירוש הדבר, שאצלם יהיה ביקוש יותר קטן, היצוא שלנו יתקל ביותר קשיים שם - מפני שיש פחות ביקוש - פירוש הדבר שהתחרות בינם לבין עצמם הולכת ומחריפה ולכן צרפת עושה מה שהיא עושה נגד החברות שלה בשוק המשותף, כאשר צרפת עושה הסכם עם ערב הסעודית כביכול לקנות דלק זה לא רכישת דלק, זה כדי להבטיח שוק ליצוא הצרפתי, למפעלים שהם עומדים להקים, כדי שהם יוכלו למכור כי מי שמייצא אצלו תהיה פחות אבטלה, תהיה אבטלה אצל השכן בגרמניה. הגרמנים עכשיו לא חידשו חוזי עבודה ל-600 אלף עובדים זרים בגרמניה. אבל ההשלכה של כל זה עלינו היא קשה ומחריפה את בעיית היצוא ומחריפה את ההכרח לדאוג להתפתחויות במאזן התשלומים וזה ענין מרכזי וזה ניסיתי כל הזמן להראות.

עוד דוגמא להראות כמה

שהבעיה הזאת היא חשובה ומה ההשלכות הפוליטיות. אפשר לראות מה קרה עכשיו באיטליה. הם היו במצב כפי שתיארתי עכשיו לגבי כל אירופה, אבל הממשלה שם לא חזקה - אני מדבר על הממשלה שהתפטרה - היא החליטה לא לנקוט במדיניות הזאת, זאת אומרת לא להקפיא את הגידול בתוצר הלאומי, לא להגדיל את האבטלה, רק לשמור על המצב הנוכחי. הממשלה החליטה ליצור אינפלציה מסוימת, גרעון בתקציב, כדי שלא תהיה אבטלה, אבל לא היה להם ממה לשלם עבור הדלק. באיטליה תוספת האוצר מ-2.5 מיליארד דולר הם צריכים להגיע ל-6.1 - יש תוספת של 3.6 מיליארד דולר לדלק בלבד, כאשר כל הרזרבות שלהם הם 13 מיליארד דולר ורק לדלק הם צריכים להוציא רבע מזה, אבל זה גם משפיע על כל המסחר שלהם. שלחו את שר האוצר שלהם למשא ומתן אל קרן המטבע הבינ"ל כדי לקבל הלוואה מהקרן עבור מימון תוספת ההוצאה הזאת של דלק. אמרו להם בקרן המטבע שהם יהיו מוכנים לעזור להם כמו לאחרים, אבל הם חייבים לנקוט במדיניות כפי שנוקטים האחרים. לא יתכן שהם יעשו לעצמם שבת ויבואו רק לבקש זאת. שר האוצר והנגיד קיבלו זאת על עצמם ליצור מדיניות כלכלית כזאת שתפגע ברמת החיים

באיטליה. הממשלה לא קיבלה את עמדת שר האוצר והנגיד ושר האוצר התפטר. זה המסבר הנוכחי באיטליה. כדי לא ללכת לבחירות עושים משאל וזאת עשו - אצלם לפי החוקה אפשר לעשות או משאל או בחירות ומצאו את הפתרון הזה.

אלה הן הבעיות המחייבות

אנחנו לעיבוד ולגמישות לגבי השנה הקרובה.

מה אנחנו עושים למשל בבנק

נוכחנו לדעת שבגלל שתי סיבות - בגלל זה שהציבור שנים מהתחילת לרכוש מטבע חוץ ומטבא חוץ קונים באופן ליגאלי: משאירים את תמורות היצוא בחו"ל, מביאים ארצה יותר לאט, עבור יבוא משלמים יותר מוקדם, לא לוקחים אשראי ספקים, גובים הלוואות שקיבלו. כתוצאה מזה הציבור קונה מטבע חוץ ומשלם עבורו בלירות ישראליות וזה מקטין את היקף הכספים במשק, מקטין את בסיס הכסף שבידי הבנקים.

שנית, הציבור התחיל לחשוש

מעליית מחירים - בינתיים בצדק, מפני שהמחירים עלו מאד - וקנו המון בסכומים גדולים ניירות צמודים והכסף הזה שוב נספג מהשוק מפני שיש לממשלה במידה רבה. כתוצאה מזה נוצר מצב מאד מאד מסוכן בבנקים: הציבור משך פקדונות מהבנקים, פקדונות שהיו בבנקים נמשכו לא בכמויות גדולות אבל בישראל תמיד הפקדונות עלו, פקדונות ע"ש ופקדונות לסכומים קצובים, ומה הבנק יכול לעשות כשמושכים ממנו פקדונות והבנק הרי הילונה את הכסף שלו ללקוחות והוא לא יכול לקחת הלוואה בחזרה והוא נכנס לגרעונות נזילות בבנק ישראל וזאת כלפי ההוראות שלנו. לחלק גם היה צריך לתת הלוואות חדשות מפני שהבנקים עובדים בצורה כזאת שלוקחים עמלת התחייבות לתת ללקוח הלוואה עד גבול מסויים אם הוא יבקש, מתו שהוא יבקש, תמורת זה הלקוח משלם כל השנה חצי אחוז גם כאשר הוא לא לווה כלום, רק כדי להבטיח את הזכות הזאת. אז היו צריכים לתת הלוואות חדשות. הם נכנסו לגרעונות עד 700 מיליון לירות בתודש האחרון והיה חשש שהבנקים לא יוכלו לספק את צרכי המשק באשראי, שתהיינה תקלות בפעילות התקינה של המשק. אנחנו מראש התכוונו לאפשרות כזאת ובעבר, מאז המלחמה, הזרמנו כסף תמיד לזמן קצר - לחודש, חודשיים - אחר כך עוד פעם חידשנו, אבל בנינו בסיסטמה הזאת מה שאני קורא "שסתום בטחון" שכשיש צרה הוא נפתח מעצמו. את הקנסות שאנחנו מטילים על הבנקים - קנסות גרעון - בשיעור של בין 10 ל-17 אחוז הפחתנו בתקופת המלחמה, מאוקטובר, ל-5 אחוז. זוהי הוצאה שאיננה מוכרת לצרכי מס הכנסה, זאת אומרת מבחינת הבנק זה שווה 10%. עשינו זאת כדי שבמקרה ויהיה מחנק אשראי יוכל הבנק לתת למשק כסף עם הפסד קטן וזה היה "שסתום הבטחון". "שסתום הבטחון" הזה פעל, הם נכנסו לגרעונות ולא פגעו במשק, נתנו את האשראי ההכרחי לתפעול המשק, פחות או יותר זה פעל כהלכה.

עכשיו החלטנו על כמה צעדים:

להזרים כסף למשק, מלווה קצר מועד למעשה חיסלנו, אנחנו כמעט שלא מוכרים מלווה קצר מועד ובאמצעות זה הזרמנו כסף, הקטנו את חובת השתתפות הבנקים בקרנות היצוא מ-65 אחוז - עד עכשיו 50 אחוז והשבוע ל-40 אחוז - הקטנו את נזילות החובה של הבנקים לפקדונות לזמנים קצובים ב-5% כדי שהם יוכלו להעלות את הריבית, אנחנו התנינו שיעלו את הריבית לפקדונות לזמנים קצובים כדי שהציבור יהיה יותר כדאי לחסוך כסף בדרך הזו. זה מה שעשינו, אבל בד בבד הודענו שהקנסות יחזרו לרמה הקודמת מה-1 במאי, מפני שאנחנו חוששים - כמעט שכוחים - שהאינפלציה תתגבר בראשית שנת הכספים הבאה. גם כאשר התקציב הוא מאוזן, בסה"כ הוא איננו מאוזן בראשית שנת הכספים, כשההוצאות פחות או יותר הן שוות והקנסות הן יותר בסוף השנה ופחות בהתחלת השנה. לא כל שכן שעוד לא בטוח שהתקציב יהיה מאוזן. אני מקווה שזה יסייע לבעיה.

הדגמתי זאת כדי להראות מה זאת גמישות. היום כשיש צורך בגלל סיבה זו או אחרת, אנחנו מזרימים - למרות שבזמן אינפלציה לא צריך לעשות זאת - אבל בד בבד הכנו כבר את הכלי איך נספוג בחזרה, איך נמנע שירחיבו אשראי ממאי או איך נקשה.

אני חושב שבזה עניתי על הרקע הכללי, עניתי על השאלה שלך בעניני התייקרויות. בענין שער המטבע אני יחיד להייד משפט אחד: אם המשק הישראלי יהיה חזק, אנחנו נתגבר על החקלים וללי במאזן תשלומים ולא תהיינה תופעות אינפלציות כאלה והליירה הישראלית תתחזק. על נושא ההצמדה שלנו לדולר ופיתוח אני לא יכול לדבר, אני חושב שאני לא צריך לדבר, באופן כללי עוצמת המשק, התחזקות המשק - דרך אגב, המשק היה חזק מאד ולכן יכולנו לנהל את המלחמה כפי שעשינו - אבל אם נשמור על עוצמת המשק, נשמור על עוצמת הליירה הישראלית.

לגבי הנושא השלישי אני רוצה להרחיב קצת את הדיבור - ההלוואות הצמודות - מדוע אני טוען שצריך להעלות את הריבית על הלוואות הפיתוח. אני חושב שמה שנעשה לד"ר שפר הוא לא כל כך במקום, הוא מוגזם, הוא השתמש בביטוי מסויים לא במסיבת עיתונאים - הוא עשה מסיבת עיתונאים על מאזן בנק ישראל, לא על דו"ח אמצעי תשלום, לו היינו עושים על דו"ח אמצעי תשלום אני הייתי עושה את מסיבת העיתונאים, הוא עשה מסיבת עיתונאים על מאזן בנק ישראל - לאחר מכן, שאלו אותו את השאלה הזאת והוא ענה כפי שאני אשיב עכשיו ולאחר מכן נשארנו בחדר כמה "חברה" והוא התבטא בשפה עסיסית שלא למסיבת עיתונאים, טתט כפי שמדברים בין חברים דבר הקורה כמעט לכל אחד, חוץ מעתון אחד אף אחד לא פירסם, מי שפירסם בודאי לא מדאגה לענין ומיד דוברת בנק ישראל פירסמה את צערה על הביטוי אבל משום מה באו כל מיני התבטאויות חריפות מאד שאנחנו חשבנו לא להגיב עליהן בגלל סיבה פשוטה מאד: אני רוצה לדון בענין ולא בסגנון, לא רוצה לדון בסגנון מפני שאז יהיה קל מאד לדון בסגנון ולשכוח את הענין. לגבי הסגנון דיברנו עם כל אחד בנפרד, לא דרך העלונים, ומספיק. אני רק הזכרתי את ד"ר שפר מפני שזאת הייתה השאלה הראשונה שלך היום - איפה שפר.

לעצם הענין - אנחנו היום נותנים הלוואות פיתוח לפי איזורי הפיתוח: באיזור א' 6,5 אחוז בלתי צמוד; באיזור ב' - 8 אחוז בלתי צמוד; באיזור ג' - 9 אחוז בלתי צמוד ומה שנקרא בשולי התעשייה - 11 אחוז בלתי צמוד, אבל אלה דברים שבכלל ספק אם צריך לתת. את זה אנחנו נותנים מעל ומעבר לכל מיני הקלות שאנחנו נותנים לפי חוק לעידוד השקעות הון, מענקי השקעה, הקלות במיסים ואני לא אפרט מפני שלא זאת השאלה, רק רציתי להגיד שזה ישנו גם כן.

כאשר הוחלט לבטל את ההצמדה, להפוך את הלוואות הפיתוח הצמודות בריבית של 4%-5% נקבעה הריבית הזאת של 9% בלתי צמוד. זאת אומרת, היתה העלאת ריבית תמורת ביטול הצמדה. הצמדה אז פירושה היה עליית מחירים של 2%-3% ב-67-1966 וציפיה לעליית מחירים של 5% בשנים 1968-1969-1970. אבל רצו למנוע את אי הוודאות מהמשקיע שאולי זה פעם 8, פעם 2, שפחות או יותר הוטיפו לריבית שהיתה קיימת את אותם ה-5% שהיה גביר שזה יהיה בערך לזמן מסויים תואם את עליית המחירים.

היום המחירים עולים ב-25% ועדיין

אנחנו נותנים את הלוואות הפיתוח באותה ריבית כפי שנחנו אז. זאת אומרת, במקום שאז שילמו עבור ההצמדה 5% היום מקבלים עבור ביטול ההצמדה 20%. זה לא מחקבל על הדעת - אז עשינו, ואני הייתי בין

היוזמים של הדבר הזה, רצינו להנהיג מענק השקעה. הייתי בעד ההלוואות הזולות. הייתה אבטלה במשק הזה, היינו צריכים ליצור מקומות עבודה חדשים יותר מענקי ההשקעה נותנים לתעשייה, נאמר למלון, רצינו ליצור מקומות עבודה למובטלים ובאינור הזה לתת כסף למובטלים או לאלה שעובדים. כל העניין מוטיא את מטרתו את אנחנו נותנים מעבר לשיקול הזה של יצירת מקומות עבודה, בענפים הנכונים, למטרות הנכונות. אני משוכנע שהיום אנחנו נותנים הרבה מעבר למה שנחוי, גם בלי מה שאנחנו נותנים, בלי כל כך הרבה, היו יוצרים פחות או יותר אותו מספר של מקומות עבודה. להיפך, יש סכנה כאשר נותנים את ההלוואות זול מדי, משתמשים בהלוואות האלה לכל מיני השקעות גוררות להן נכנסים להם והראיה לכך מה שקרה בענף המלונאות. בני יותר מדי בתי מלון והיום כל הענף בוכה על זה שיש תפוסה נמוכה יותר ומפסידים בשוטף.

אני רוצה לומר שהיום, לאחר שיש המשבר הזה בענף לפי דעתם, באים ומוקמים בתי מלון חדשים ולוקחים הלוואות נוספות כדי לעשות זאת. הרי צריך להיות באמת גאון כדי להפסיד כסף על זה. בונים בית מלון ברחוב הירקון, בית מלון זה ל-20 שנה לפחות, אתה לוקח הלוואה ל-12 שנה בלתי צמוד והרי זה יתברר להתייקר סם: הקרקע, הבניין. אתה יכול לשאת אפילו בהפסד גבוה ותבאויח. נחתי דוגמא, דוגמא בולטת שהענף כולו בוכה על העניין הזה. זאת אומרת שאם הענף בוכה אז ודאי שפה נתנו יותר מדי. אני יכול להגיד על יוזמים שאני חושב שההשקעה הייתה מיותרת: הועדה הזאת עסקה באיזה מפעל אני חושב חודשים רבים.

מה שאני רוצה לומר הוא שהלוואות זולות יכולות להביא לבזבוז מבחינה משקית, לא רק שלא נחוצות אלא יכולות אפילו להיות מזיקות.

אני לא מציע לחזור להצמדה

פלוס 5% ריבית כמו שזה היה בזמן המיתון, זאת אני לא מציע, אינני מציע לחזור למה שהיה בזמן המיתון, בזמן שרצינו לעודד השקעות. אני מציע לתת 50% צמוד ללא כל ריבית ו-50% להשאיר כמו שזה היום. פירוש הדבר, במקום מפעל שמשלם 9% היום, אם מחירים עולים 20%, הוא ישלם 14.5%. 20% פלוס 9% = 29% לחלק לשניים זה 14.5%. הדבר הנוראי שאני מציע מ-9% ל-14.5% או אם המחירים יעלו 25% אני מציע: 25% פלוס 9% = 32% לחלק לשניים - 17%. זאת אימרת, זאת ההצעה הנוראה המנסלת את התעשייה שאני מציע. לו היו עושים זאת בזמן המיתון כלט היו מוחאים כפיים - כל התעשיינים, כל החקלאים, כל בעלי בתי המלון - הם מחאו כפיים כשהחלטנו את ההצמדה ב-5% ריבית, תוספת ריבית. רבותי, כך צריך להבין זאת. כל מי ששט בפני שאני בא ורוצה להחזיר את ההצמדה כפי שהיה הוא איננו דובר אמת. אני לא טועז כך, אני כתבתי, זה כתוב בר"ח שלי: 50% צמוד בלי ריבית והשאר כמו שזה היום.

זאת אומרת, אני מציע שהריבית

תהיה פחותה מעליית המחירים. אין כזה בעולט. מי שבא ואומר שכהונלולו או בטיציליה או במספנות באנגליה או בוירג'יניה, נותנים אשראי זול, הוא דובר אמת עובדתית, פורמלית, לא מהותית, מפני שהשאלה היא איזה אחוז מההשקעות באנגליה מקבלות סובסידיה כזאת וזה אחוז מבוטל, אחוז לא גדול. אתה מדבר על מיין, אתה מדבר על מקום מוכה גורל טרופים לעזור שם בכל מחיר, יש שט אבטלה ומקצועים לא הולכים לשט מפני שיותר קל לתרום בכינוי-יורק או באי-ווי-שיקגו או באילינוי מאשר במיין, מפני שבמיין או בוירג'יניה יש לך מנטלים כושים עם פריזן עבודה נמוך מאד.

אם כך העניין הוא בזה שבישראל

ההתנחה הייתה מהסובסידיה הזאת, שהיא מעבר לכל שאר הסובסידיות והנייה טמנה בלתי נפת ההבדל הגדול המהותי בין שני הדברים.

היו"ר ש. תמיר:
רבותי, מקובל שאנחנו לא מקיימים ישיבת ועדה בזמן דיון במליאה, אבל אני משוכנע שהחברים יסכימו אתו שאנחנו לא מיצינו את נוכחותו של מר זנבר בכך שלא הגענו בכלל לשאלות ודבריו אפילו החופשיים יזומים נקטעו בגלל הזמן. אני ברשותך הייתי מבקש שלא נעשה מרווח זמן גדול ואם אתה נכון ביום רביעי הבא, אני משוכנע שיש לנו מספיק שאלות והמשך דברייך כדי למצות ישיבה. אז אנחנו נקיים ביום רביעי הבא ישיבה נמשכת לישיבה של היום. הואיל ונגיד בנק ישראל איננו מטבע תפקידו, דמות פוליטית אלא דמות משקית-מקצועית, אני חושב שהועדה הזאת על כל גווניה מייחסת משקל מיוחד לדבריו משום שבניגוד לנו הוא משוחרר מכל מיני שיקולים ומוטיבציות אחרות ולכן ההנחה היא שגישתו היא אובייקטיבית ועניינית ~~במיוחד~~ מחזקת את תוקף דבריו. תרשה לי להודות לך.

רבותי, נימצאת כאן היועצת המשפטית ואני רוצה שנפתור את בעית המינוי של החברים לוועדה של מועצת הפירות. יש עלינו לחץ של משרד החקלאות.

ת. פנחסוביץ:
מר פלקסר ביקש ממני לבדוק את העניין ושוחחתי עם היועץ המשפטי לממשלה ומכיוון שכפי שמר פלקסר הקריא לי בפרטיכל נאמר שסוכם שיוגש לוועדה מכתב לאישורה שבו יהיה פרוט של חברי המועצה, אז זה מוגש לוועדה החדשה, הועדה של הכנסת השמינית, והועדה הזו צריכה לאשר את זה. ישנה טענה שהסיכום היה אחר ממה שכתוב בפרטיכל אבל לדעת היועץ המשפטי הפרטיכל מחייב.

היו"ר ש. תמיר:
אז אנחנו ביום ג' הבא, בסעיף הראשון, כמה דקות לפני שנדון בעניין ההדרים. אני שמעתי מח"כ קצב וח"כ דרובלס שיש להם הסתייגויות ואנחנו נאזין.

אנחנו נדחה את זה לעוד שבוע
כי אני רוצה לאפשר לחברים שנרשמו.

מר פלקסר, ח"כ לבני מבקש לדעת מהו ההרכב עד כה ואנחנו נמציא את זה לו ולחברים נוספים אם הם יבקשו זאת.

שעת סיום הישיבה: 11:15